

Eesti Majandus

Tööstuse, kaubanduse ja rahanduse ajakiri

4. köide

Tallinnas, teisipäeval, 29. aprillil 1924

Nr. 17 (61)

Sisu:

Toimetuse kommentaar

E. Juurik: Meie hoolekanne

Sise- ja väljamaa kroonika

Teated ettevõtete tegevusest

Raha- ja kaubaturu ülevaated

Ilmub kord nädalas

Wäljaandja: Eesti Majanduspoliitiline Selts, Tallinnas

EESTI MAJANDUS

Tööstuse, kaubanduse ja rahanduse ajakiri
ilmub Eesti Majanduspoliitilise Seltsi väljaandel
kord nädalas

Vastutav toimetaja N. KÖSTNER

Ainukene majandusline eri-ajakiri Eestis

Juhtkirjad paremate Eesti asjatundjate sulest
Laialdane majandusline informatsioon sise- ja
väljamaalt

Eesti konsulaar- ja kaubandusliste esitajate aru-
anded

Igale ärimehele tarvilikud praktilised teated kau-
banduse, tööstuse ja rahanduse alalt

Ärisse puutuvad juriidilised teated

**Ajakiri ilmub kaubandus-tööstusmi-
nisteriumi, Tallinna Börse-komitee,
Pankade Nõukogu ja Vabrikantide
ühisuse toetusel**

Tellimise hind: aastas Emk. 1000.- Väljamaale 2000.-
pooles " " 500.- " 1000.

Toimetus: Pikk tän. 40, Tallinnas, tel. 29-39

Talitus: Lai tän. 38, Graafiline Ühing „Kiri“ tel. 18-66

EESTI MAJANDUS

TÖÖSTUSE, KAUBANDUSE JA RAHANDUSE AJAKIRI

Tellimise hind : aastas Emk. 1000.- Väljamaale Emk. 2000.-

pooleaastas „ 500.- „ „ „ 1000.-

Toimetuse : Pikk tän. 40, Tallinnas, tel. 29-39 Talitus : Lai tän. 38, Graafiline Ühing „Kiri“. Telef. 18-66

4. köide. Tallinnas, teisipäeval, 29. aprillil 1924. Nr. 17 (61).

Sisu: Toimetuse kommentaar. E. Juurik: Meie hoolekanne. Sise- ja väljamaa kroonika. Teated ettevõtete tegevusest. Raha- ja kaubaturu ülevaated.

Tallinnas, 28. aprillil 1924.

Muinasjutt kadunud miljonitest. Järjekorraline „kadunud miljonite“ panaama on riigikontrolli aktidest ajakirjanduse veergudele sattunud. Nimelt süüdistab riigikontroll valitsusasutusi, et need tarvilikul määral riigi huvisid ei ole kaitsnud endiste Vene aktsiaseltside rekonstrueerimisel Eesti seaduste järele, ja oma aktsionäriõigusi iseäranis uute emissioonide väljalaskmisel ei ole ära kasutanud. Süüdistus lõpeb nõudmisega, et „süüdlased vastutusele võetak“.

Kogu selle panaama lavastus on harilik meie oludele ja seisab koos peasjalikult vastastikustest insinuatsoonidest ja „süü“ ühe mehe pealt teise peale veeretamistest. Alasti fakt aga ilma lavastuseta on hoopis lihtne.

Riik sai Tartu rahulepingu järele suuremad hulgad Venemaal natsionaliseeritud siin asuvate ettevõtete aktsiaid. Kuna Eesti kodanline ja eraomandust austaja riik on, siis ei olnud algusest peale juttu sellest, et riik neid aktsiaid omale peaks pidama, ka isegi niisugusel korral, kui aktsiad nimeta on. Seda oleks ka väga raske olnud läbi viia, silmas pidades, et aktsiate omanikud väga mitmel juhtumisel mitte-venelased väljamaalased olid. Küsimus võis ainult olla selles, kas riik aktsiate omanikkudele tagasiandmise puhul mitte mingisugust tasu ei peaks saama. Nii lükkati aktsiate tagasiandmise küsimust päevast päeva edasi, kuni viimaks läinud aastal J. Kukke valitsus sellekohase seaduseelnõuga riigikogule

esines. Et küsimus oli võrdlemisi suurtest varandustest, siis ei julgenud nähtavasti ka riigikogu kiirelt talitada ja nii on kogu asi tänase päevani veninud.

Vahepeal olid aga kohalikud aktsiaseltsid, millel siin küll olemas olid tehased, kuid mitte mingisugust tegevuskapitaali, sunnitud omale seda viimast muretsema ja nii asusid kõik tähtsamad siinsed veneaegsed ettevõtted, kes omale üleüldse jalad alla said, põhikapitaalide suurendamisele.

Harilik viis oli niisugune, et ettevõtted oma endise põhikapitaali arvasid ümber 1 rubla = 1 mark (mõned tegid seda otse põhikirjades „ajutiselt“, nagu näit., Balti puuvillavabrik), ja siis sellele lisaks juba uusi emissioonid tegid Eesti markades palju suuremate nominaal-summade peale. Kuna seltside endised põhikapitaalid olid kuldrublad ja ka vastavalt selle varandused, mida endised nüüd aga juba markadeks ümbernimetatud põhikapitaalid koha peal esitasid, vähemalt sajavõrra suuremad olid põhikapitaalide minimaal-summast, siis tekkis niisugune seisukord, et sisuliselt tähtsusetu uued emissioonid, mida isegi ettevõtete tegevuskapitaaliks kaugeltki ei jatkunud, nominaalselt ometi palju suurema summa välja tegid, kui endised kapitaalid. Harilikult ei olnud vanu aktsionääre mitte kõiki kohal ja ei saanud nad emissioonidest osa võtta. Need, kes osa võtsid, võisid sel moel vanade aktsiate vähemuse abil uute emissioonide kaudu ettevõtetes enamuse saada, mis ka nähtavasti mitmel puhul on sündinud.

Nagu riigikontrolööri ettekandest näha, on riik ainult ühel juhtumisel (Aseri) oma käes olevaid aktsiaid uute ostmiseks ära kasutanud (riigikontrolööri seletus, et seda mitte ei ole tehtud täiel määral, põhjened nähtavasti revideerija ametniku asjatundmatusel). Teistel juhtumistel ei ole uute aktsiate ostmise võimalust ära kasutatud. Riigikontrolöör teeb sellest järelduse, et suured aktsioneeritud varandused, kus riik tihti peale ülemvõimu ja enamuse oma kätte oleks võinud saada, riigi käest olla äramängitud. Kõige suurema trumbina tuuakse ette R. Mayer'i keemiavabrik, kus riigil olla olnud 70% aktsiatest, missugune majoriteet uutest emissioonidest mitte-osavõtmise teel nüüd kaduma olla läinud.

Riigikontroll vaatab siin asja peale puhtvormaalselt ja ühtlasi lapsikult lihtsalt. Kui ka silmapilguks asuda seisukohale, et riigi käes olevad aktsiad riigi oma d on, ei või omeli üheltki mõistlikult aktsiaomanikult nõuda, et ta igat prahti ostaks, mis uue emissiooni nime all turule visatakse. Liig palju on aktsionäärised juba sarnase poliitikaga nülitud, nii et nõudmine, riik oleks pidanud uutest emissioonidest igal juhtumisel osa võtma, vähemalt mõistliku aktsiaomaniku seisukohast küll mingisugust kriitikat ei kannata. Sellepärast on ka väga loomulik, et riik ennast Mayeri uute emissioonidega kõrvetama ei läinud, sest teatavasti on see ettevõtte juba 1905. aastast maksujõuetu ja on seda nähtavasti sisuliselt ka tänini, sest kogu uus emissioon 177 milj. suuruses on tänase päevani realiseerimata. Nähtavasti ei pea neid uusi aktsiaid mitte üksi riik, vaid ka erakapitalistid väga halvaks kapitaalimahutamiseks.

Samane lugu on enamal ehk vähemal mõõdul ka teiste ettevõtetega. Nagu kuulda, olla, näit., Põhja puupapi vabrikul 50 miljoni line emissioon portfellis, mida muu seas ka riigikassale olla pakutud. Nähtavasti ei ole ka sealsed investeerimised erakapitalistidele kuigi meelitavad.

Eesti riigi ja rahva kapitaalivaen on vanasõnaks saamas. Riigikontrolöör võib ju omas vormalisuses küll ette kujutada, et riik suured varandused sellega käest on ära annud, et ta oma väheseid kassatagavarasid kahtlase tulevikuga ettevõtetele ei mahutanud, kuid ta ei võta arvesse, missugusid summasid riik oleks pidanud lagedale panema, et ettevõtteid, kus ta majorideedis on, käima panna. Aktsiakapitaali mängivad Eesti suurettevõtetes, nagu igaühel teada, ka praegu veel õige väikest osa.

Nende finanseerimiseks on läinud 2 miljardi marka Eesti Pangast, teadmata summad erapankadest ja niisama teadmata summad väljamaa kapitaali. Kes meie ettevõtteid vähegi tunneb, see teab, missugust osa seal etendab väliskapitaal. Asjata oleks arvata, et riik pool-enamliselt saadud ettevõtete finanseerimiseks ka väliskapitaali oleks leidnud. Väliskrediit on tänini riigile kinni olnud ja on kartust, et ta veel kauemaks ajaks kinni jääb, sest nähtavasti ei saada meil veel hästi aru isegi väliskrediidi mõistest ja ei osata lihtsalt välisurul laenusid teha. Nii oleks kõikide nende pool-natsionaliseeritud ettevõtete finanseerimine täielikult riigi kanda jäänud. Kuidas aga riigi poolt määratud juhatused neis ettevõtetes asju oleks ajanud, seda võime enesele ette kujutada. Riigi kulul on kerge maja pidada – seda näitas väga pillilikult Vene-Balti sekvestri valitsus, kes silmi pilgutamata mõne kuuga tehasesse 90 milj. marka riigi raha magama pani. Kui suureks see summa oleks kasvanud, kui sekvestri tänaseni oleks kestnud, ei maksa kalkuleerima hakata.

Niisama näitas omal ajal ka Aseri hoolekanne, et ta ainult suurte riiklike toetuste abil suudab valmis põletatud klinkert tsemendiks jahvatada ja müüa.

Mis oleks riigikassa teinud, kui tal sarnased sekvestri-valitsused peale selle veel Mayeris, Aseris ja veel paaris kohas toita oleks olnud!

Niipalju, kui „Vaba Maa“ artiklist aru võib saada, kes kõige täielikumalt riigikontrolööri ettekande ära on trükkunud, ei muretse riigikontrolöör mitte üksi riigi huvide, vaid ka endiste aktsionääride huvide eest, ehk need kaks küll selles küsimuses õieti vastakute lähevad.

Riigi ülem kohus oli kahtlemata mitte vanade aktsionääride huvide eest valvel seista, vaid muret pidada, et vabrikud käima saaks. Kui sel puhul aktsionääride huvid kannatasid, siis oli see paratamata pahe. Kes ei ole revolutsiooni ja sõja keerus kannatanud?

Mitte uute emissioonide ostmise teel ei pidanud riik endiste aktsionääride huvisid kaitsta, sest riik opereerib maksumaksjate rahadega ja maksusid ei võeta mitte selleks, et mingisuguste tundmata ja suuremal hulgal juhtumistel Eestile võõraste aktsionääride rahalisi huvisid kaitsta Eesti aktsiaseltsides, vaid riik oleks võinud niihästi fiskuse kui ka endiste aktsionääride huvisid kaitsta hoopis teisel teel.

Kõikide veneaegsete aktsiaseltside endised põhikapitaalid on vaestli ja nimelt liig madalalt Eesti markadesse ümber hinnatud. Kui see ümberhindamine õiglaselt oleks sündinud, oleks riik sellest suuremaid tulusid saanud ja ka endiste aktsionääride õigused oleks suurel määral kaitstud olnud, sest meie teada on senini ainult üks ettevõtte ennast täie teadvusega põhikapitaali suurendamise teel finanseerinud (Põhja puupapi vabrik), kuna teiste juures Eesti markades emiteeritud summad on tilk endiste kapitaalide kõrval. See asi oleks vististi pidanud riigikontrolli palju rohkem huvitama, kui ostmata jäänud aktsiad. Kui ettevõtete bilansides nende põhikapitaalid õigete summadega oleks esinenud, siis ei oleks ka spetsialistidel „Vaba Maast“ tarvis olnud, näit., Rotermani tehaste hiiglasude üle oma päid murda, sest et need kasud isenesest üsna väikesteks summadeks kokku oleks kuivanud. Niisama oleks ka palju teisi küsimusi palju teisemas valguses paistnud kui praegu.

Meie hoolekanne.

E. Juurik, Töö-hoolekandeministri abi.

Hoolekande alal ei olnud meil Vene ajast peaaegu mitte midagi tähelepanemise väärtist pärandada. Vene hoolekande seadus oli vananenud ja puudulik. Suurem hulk temas leiduvaid määrusi on Vene olude kohaselt kokku seatud ja meie oludele mitte vastavad. Töö-hoolekandeministeeriumi alla kuulub ka pensionide korraldamine. Nagu hoolekande seadus nii ei olnud ka veneaegsed pensionide seadused meile vastuvõetavad, sest et ka need seadused liig vananenud olid, mida juba Vene valitsus tunnistanud ja mille tõttu juba Vene ajal uue pensioni seaduse väljatöötamisele asuti. Peale selle läksid meile kaduma kõik pensioni kapitaalid, mis Vene ajal olid kogutud, mille tõttu ka pensionide väljamaksmine tegelikult võimatuks sai. Kõike seda silmaspidades tuli hoolekande alal sõna otsekoheselt mõttes kõik uuesti luua. Muidugi ei olnud võimalik kõiki ülesandeid ja kavatsusi korraga teostada, suur hulk tööd seisab veel ees, kuid siiski on siin viie aasta jooksul mõndagi korda saadetud.

Nagu peaaegu kõigis meie riigi asutustes, oli ka hoolekande osakonna töö alguses

sihitud peasjalikult nende ülesannete peale, mis vabadussõda esile tõi, ja sellepärast kiire iseloomuga olid. Siia oli koondatud surmasaanud rahvaväelaste matmiseks rahade väljaandmine, kaitseliitlastele ja nende perekondadele palga maksmine, rahvaväelaste perekondade toetamine jne. sellekohaste vabariigi valitsuse määruste põhjal. Nii anti ajutist abiraha 600 rahvaväelase perekonnale, makseti välja matmise raha 600 sõduri matmiseks jne. Pärastpoole töötati rahvaväelaste perekondade toetamise kohta sellekohane seadus välja, mis asutava kogu poolt 9. dets. 1919. a. maksma pandi. Selle seaduse põhjal said toetust üleüldse 19.000 perekonda, kokku üle 32.000 isiku. Vabadussõja invaliidide ja nende perekondade eest hoolitsemise otstarbel töötati välja rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seadus, mis 6. veebruaril 1920. a. maksma pandi (R. T. nr. 26-1920. a.). Selle seaduse järele on iga vabadussõja invaliid, kes 100% oma tööjõust kaotanud, õigustatud riigilt pensioni saama niipalju, kui suur oleks tema palk, kui tema rahvaväes edasi teeniks samas ametis, kus ta vigastada saanud. Väheha tööjõu kaotuse juures on pensioni määr väiksem, kuna need, kes kõrvalist abi tarvitavad, 25% lisapension saavad. Langenud rahvaväelaste perekondadele arvatakse pension samast palgast, kusjuures üks perekonna liige $\frac{1}{2}$, kaks $-\frac{2}{3}$ ja kolm $-\frac{3}{4}$ perekonna tootja palgast saavad. Seaduse täitmise kohta on ministeeriumi poolt üksikasjaline juhtkiri, mis Riigi Teatajas nr. 61/62-1920. a. avaldatud ja rida ringkirje maksma pandud. Selle seaduse järele saavad praegu pensioni 2125 pensionääri.

Väljateeninud sõjaväelased (ohvitserid ja ametnikud) ja nende perekonnad saavad pensioni isearalise seaduse põhjal, mis 12. aprillil 1920. a. maksma pandud (R. T. nr. 65/66-1920. a.). Pensioni saajaid on praegu 11 perekonda.

Peale pensioni saavad invaliidid ka maksuta järele ravitsust, s.o. arstiabi ministeeriumi kulul siis, kui haigus on sõjaväeteenistusest saadud või sellega ühenduses. Kuni läinud 1923 aastani said ministeeriumi kulul ravitsust ainult vabadussõja invaliidid, läinud aastast peale saavad ravitsust ka teiste sõdade invaliidid. Ravitsust antakse ambulatoorsel teel, haigemajades ja sanatooriumides. Ravitsusele paigutamise üle on töö-hoolekandeministeeriumi poolt sellekohane määrus Riigi Teatajas nr.

55—1922. aastast maksuma pandud. Läänud aastal said ravitsust 156 invaliidi. Invaliidide ravitsemise hulka kuulub ka nende varustamine kunstlike kehaliigetega või proteesidega. Võib ütelda, et käesoleva ajani meil kõik invaliidid, kes kunstlisi kehaliikmeid vajavad, nendega on varustatud ja nüüd ainult nende uuendamise ja parandamisega tegemist tuleb teha. Kuni siiaajani on ministeeriumi poolt proteesidega varustatud üleüldse 91 invaliidi, proteesid uuendatud või parandatud 24 invaliidil. Invaliidide ja langenute eest hoolitsemise hulka kuulub ka langenud rahvaväelaste lastele prii kooli andmine 1. aprilli 1919. aasta seaduse järele, (R. T. nr. 22—1919. a.), niisama ka invaliididele tööõpetamine. Viimast on ministeerium korraldanud sel teel, et on tasutud õpemaksud invaliidide eest, kes mitmesugustel kursustel ja õpeasutustes ametit õpivad ja neile õpeabinõud, niisama ka riideid muretsed. Peale selle antakse neile prii ülespidamine ministeeriumi poolt asutatud ühiselumajades Tallinnas ja Tartus. Ka on ministeerium korraldanud sellekohaseid kursusi. Imastu invaliidide kodus on korraldatud ministeeriumi poolt päevapildi, kingsepa, rätsepa ja köitetöötoad.

Iseäralise seaduse põhjal, mis 28. sept. 1921. a. maksuma pandud (R. T. nr. 86—1921. a.), saavad pensioni isikud, kes vabariigi ülesehitamise tööst osa võtnud ja seal juures tööjõu kaotanud, niisama ka selle ülesehitamise töö juures surmasaanud isikute perekonnad.

Töö-hoolekandeministeeriumi poolt saavad pensioni ka 129 Soome vabatahlist sõdurit ja langenud sõdurite perekonda ja 14 Ingeri väeosa sõdurit, Soomes maksva pensioni seaduse põhjal.

Endised veneaegsed pensionärid saavad toetust asutava kogu poolt 18. mail 1920. aastal maksuma pandud veneaegiste pensionäride toetuse seaduse põhjal (R. T. nr. 77/78—1920. a.). Läänud aastal täiendati seda seadust 8. veebruaril 1923. a. seadusega (R. T. nr. 26—1923. a.), mille järele toetuse määr neljakordseks tõsteti ja õigus anti toetuse saamiseks ka neile isikuile, kes Vene ajal pensioni väljateeninud, kuid kellele pension mingisugusel põhjusel veel määramata oli, kui need isikud Eesti vabariigi maa-alal sündinud või teeninud olid või Eesti vabariigi osadest pärit on. Toetust antakse perekonna liigete arvu järele 1000—2200

margani kuus. Praegu saavad selle seaduse järele pensioni 4200 perekonda.

Riigiteenijad, kes teenistuse kohuste täitmisel vigastada saanud, niisama ka teenistuse kohuste täitmisel või selle tagajärjel surmasaanud riigiteenijate perekonnad saavad pensioni ametikohuste täitmisel tööjõu kaotanud riigiteenijate ja surmasaanud riigiteenijate perekondade ajutise pensioni seaduse põhjal, mis 28. sept. 1921. a. maksuma pandud (R. T. nr. 86—1921. a.) Selle seaduse põhjal saavad pensioni praegu 66 perekonda. Nagu juba selle seaduse nimetus näitab, on ta ajutine ja kaotab oma maksvuse riigikogus arutusel oleva riigi ja omavalitsuse teenijate pensioni seaduse maksmahakkamisega. Viimane seaduseelnõu on juba paari aasta eest töö-hoolekandeministeeriumis välja töötatud ja vabariigi valitsuse poolt riigikogule esitatud, kuid maksuma panna ei ole teda senini mitte suudetud, ehk küll tema järele väga tungiv tarvidus on. Läbivaatamine on viibinud peaasjalikult sellepärast, et see seaduseelnõu kaunis palju põhimõttelisi küsimusi on esile toonud, millede lahendamine loomulikult aega võtab. Nüüd on eelnõu riigikogu rahaasjanduse komisjonis teisel lugemisel vastu võetud ja loota on, et see seadus meil varsti maksuma pannakse.

Töö-hoolekandeministeeriumi poolt on ka väljatöötatud ja vabariigi valitsuse poolt riigikogule esitatud uus hoolekande seaduse eelnõu. Tarvidus uue, ajakohase hoolekande seaduse järele tundus juba kohe peale Eesti vabariigi loomise, kuid tema väljatöötamisele ei saadud mitte kohe asuda, sest et ministeerium teiste, sõjalaadest tingitud ülesannetega liig koormatud oli ja et meil tarvilised kogemused puudusid selle küsimuse põhjalikuks lahendamiseks. Oli ju teadmata, kuidas meil üldine riigikord välja kujuneb, missugused saavad meie omavalitsuse üksused ja kui tugev on meie majandusline kandejõud. Esitatud hoolekande seaduseelnõuga on kavatsatud senini maksvat Vene seadust täielikult ära muuta, tema asemele uut ajanoüetele ja meie oludele vastavat seadust luues. Seaduseelnõu kokkuseadmisel on silmas peetud neid põhimõtteid ja määrusi, mida esitab praeguse aja teadus ühiskondlisele hoolekandele, niisama ka välisriikide seadusandlust hoolekande alal. Muidugi mõista võisime meie tarvitada ainult neid materjaale, mis enam vähem meie oludele vastavad. Nii on algallikateks selle sea-

duse kokkuseadmisel olnud peajasjalikuli Soome, Rootsi, Daani ja Saksamaa sellekohased seadused, sest et need rohkem meie olude kohased. Seaduseelnõu on mitmel puhul ka ajalehtedes arvustamise all olnud ja kuigi ta puudustest, võib olla, täiesti vaba ei ole, arvustused siiski heatahtlikud tema vastu olnud. Tähtsam vastuväide seisab selles, et selle eelnõu teostamine suuri kulusid nõuab, mis meil raske kanda. Kuid selleks kartuseks võib olla, ei ole nii suurt põhjust, sest tegelikult on juba riik, niisama ka omavalitsuse asutused paljude ülesannete teostamisele asunud, mis seaduseelnõus ettenähtud, nagu lastekodud, vanade kodud, rinnalaste kodud jne., teisest küljest on kavatsatud seaduseelnõud ainult järkjärguliselt teostada, mille tõttu kulude suurenemine pikema aja peale ära jaotatakse. Pealegi on siin ainult kaks valikut: kas teostada hoolekannet kultuurriigi kohaselt ja nii, nagu seda nõuab meie riigikord ja põhiseadus või jätta puudustkannataja oma enese hoolde. Vabariigi valitsus, esitades seaduseelnõu riigikogule, on esimesele seisukohale asunud. Sama seisukohaga on ka leppinud riigikogu töökaitsekommisjon. Kahjuks on hoolekannet üldse niisugune asi, mis ühiskonnalt kulusid nõuab ja sissetulekuid ei too. Ainuke, mis siin teha võib, on see, et asju niiviisi korraldada, et kulud võimalikult väikesed oleks, kuid seal juures tagajärjed kõige paremad. Seda on ka seaduseelnõu kokkuseadmisel silmaspeetud ja eelnõu suurem osa on pühendatud lastekaitsele ja laste eest hoolekandele, mille läbi tahetakse kasvatada (tublisid) kodanikke, kes oma edaspidise saatuse eest ise hoolitseda tahaks ja suudaks. Sama põhimõttele on rajatud ka hoolekannet vigaste, idiotide, pimedate ja teiste eest. Igatahes on ka riigikogu sellekohane komisjon seaduseelnõu kohta heatahtlikule seisukohale asunud. Seaduseelnõu on riigikogu komisjonis juba esimesel ja teisel lugemisel vastu võetud ja arvata-vasti võetakse teda kolmandale lugemisele kohe peale eelarve arutamise lõppu, mille tõttu loota on, et meie juba käesoleval aastal omale uue, ajakohase hoolekandeseaduse võime saada. Selle seaduse maks-mahakkamisega laheneks ka kõik tülküsimused, mis hoolekandete asjus meie omavalitsuste vahel praegu sagedasti tekkivad selle üle, kelle hoole alla üks või teine hoolealune peab kuuluma. Ka praegu seadusandliselt täiesti lahendamata küsimus

puudustkannatajate väljamaalaste hoolekandete üle saaks lahendatud.

Riigikogule esitatud hoolekandeseaduseelnõus on meelega lahendamata jäetud kaitsevärke kutsutud kodanikkude perekondade eest hoolitsemise küsimus. Kuna meil seaduse järele kaitseväs kõik kodanikud on kohustatud teenima ja mingisuguseid kergendusi perekonna seisul põhjal ei tehta, on mõnede omavalitsuste poolt töö-hoolekandeministeeriumi tähelepanu selle peale juhitud, et juhtumistel kui kaitsevärke võetud isik ainuke töötajuline isik perekonnas ja selle tõttu perekonna toitja on, tema perekond toitja rahvavärke võtmise puhul aineliselt raskesse seisukorda sattub. Et omavalitsusasutused ainelise kitsikuse tõttu ka tarvilist abi anda ei suuda, kavatsab ministeerium sellekohase seaduseelnõu väljatöötamisele asuda, mille põhjal niisugustele perekondadele riigi poolt toetust antaks.

Põnevamaks päevaküsimuseks hoolekandete alal on ka nõdrameelsete eest hoolekannet. Maksva seaduse järele on puudustkannatavate nõdrameelsete eest kohustatud hoolt kandma omavalitsusasutused. Ainult üksikute nõdrameelsete liikide eest on riik kohustatud hoolt kandma, nagu nõdrameelseks jäänud riigiteenijad, isikud, kes nõdrameelse tõttu kuritöö korda saatnud, nõdrameelsed väljamaalased, nõdrameelsed sõja- ja mereväelased, väljamaalt kodumaale saadetud nõdrameelsed j. n. e. Kuid juba algusest peale on meil seisukohale asunud, et nõdrameelsete eest hoolekannet riikliselt tuleks korraldada. Töö-hoolekandeministeeriumile on eelarve järele iga aasta nõdrameelsete eest hoolekandeks summad määratud ja ministeerium on nende summade äratarvitamise kohta sellekohase määruse avaldanud (R. T. Nr. 3-1921. a.). Raskusi teeb ministeeriumile nõdrameelsete äramahutamise küsimus. Meil on praegu neli asutust nõdrameelsete paigutamiseks: Tartu ülikooli nõdrameelsete ravitusasutus, Jämejala asutus, Pilguse asutus Saaremaal ja Seevald. Pilguse asutus on väike ja ainult Saaremaa jaoks arvatud. Ka Jämejala Viljandi ligidal on väike asutus, tema võib vastu võtta ainult kuni 80 nõdrameelset. Pealegi ei ole need mõlemad asutused ravitusasutustena korraldatud vaid varjupaikadeks vaiksematele nõdrameelsetele, kes ravitsust ei tarvita või kellele ravitsus asjata. Jäävad järele Tartu ülikooli kliinik ja Seevald.

Esimene nendest on 1878. aastal asutatud 50 haigele. Praegu on temas 100 haiget, mille tõttu asutus äärmiselt haigeid täis. Mingisuguseid asutuse laiendamise võimalusi ei ole. Hiljuti pööras kliiniku juhatus töö-hoolekandeministeeriumi poole palvega, et 10 haiget kliinikust ära saaks viiud, sest kliinik on õpeasuius ja temal on tähtis uute, teaduslikult huvitavate haigete vastuvõtmise võimalus, kuid ministeerium ei saanud sellele palvele vastu tulla, sest kõik asutused on haigeid äärmiselt täis ja neid ei ole kuhugi paigutada. Laiendamise võimalus oleks Seevaldis, kuid Seevald kui peremeheta varandus, on kohtu poolt hooldamise alla võetud ja ei käi selle tõttu töö-hoolekandeministeeriumi korralduste alla. Hooldajad ei saa laiendamist rahapuudusel ette võtta. Seevaldi riigi omaks tunnistamine on hädapärane asi. V. v. poolt on ka juba vastav seaduseelnõu riigikogule esitatud.

Peale ülemaltoodu on töö-hoolekandeministeeriumi poolt kas otsekohe või omavalitsusasutuste või eraorganisatsioonide kaudu ellu kutsutud ja peetakse üleval terve rida mitmesuguseid hoolekandeadususi. Kõige pealt oleks nimetada rinnalaste ja emade kodu, nimelt:

Tallinna rinnalaste ja emade kodu 70 lapse ja 25 ema jaoks; Tartu rinnalaste ja emade kodu Kaagvere mõisas 50 lapse ja 20 ema jaoks; Kuresaare rinnalaste ja emade kodu 50 lapse ja 20 ema jaoks.

Selle järele tuleks lastekodud:

Muraste lastekodu – 60 lapse jaoks;
Aaspere lastekodu – 50 lapse jaoks;
Petseri lastekodu – 50 lapse jaoks (asub ajuti Saksi mõisas);
Narva lastekodu – 100 lapse jaoks.

Kõik lastekodud on Eesti punase risti otsekoheisel korraldusel, kellel asutuste hoolekogu õigused.

Suvekoloniid on korraldatud suvekuudel nõrga tervisega laste jaoks:

Tallinnas 3 koloniid, igaüks 100 lapse jaoks;
Tartus 1 kolonii 100 lapse jaoks;
Narvas 1 kolonii 100 lapse jaoks.

Igas suvekoloniis on suve jooksul kaks vahetust lapsi, nii et ministeeriumi kulul iga aasta kuni 1000 vaest last maal tervist kosutada võivad.

Peale selle on ellu kutsutud:

Udriku nõdramoistuslikkude kodu 100 hoolealusele;

Tallinna invaliidide ühiselumaja 45 invaliidile;

Tartu invaliidide ühiselumaja 30 invaliidile;

Imastu invaliidide kodu 50 invaliidile;

Pimedate kool-externaat Tartus.

Kokku on senini ellu kutsutud ja töötavad töö-hoolekandeministeeriumil 17 mitmesugust hoolekandeadusutust. Peale selle kannab ministeerium 1/3 Tartu linna Karlova lastekodu ülevalpidamise kuludest.

Peale selle on kõik eeltööd tehtud ja tarvilised sisseseaded muretsetud:

Pimedate kodu,

Vigaste laste kodu ja

Alaealiste tütarlaste kodu avamiseks.

Pimedate kodu on kavatsatud avada 80 hoolealusele, kuid selleks tuleb ministeeriumil enne tarvilised hooned ehitada. Krunt selleks otstarbeks on osetud, ka on krundil väike, kena maja, kus ligemal ajal ministeeriumi pimedate kodu tegevust umbes 20–30 hoolealusega alustada kavatses.

Vigaste laste kodu algab ligemal ajal tegevust, ka esialgu väiksema arvu hoolealustega sest et Laupa mõisa herastemajasse, mis vigaste laste kodu asutamiseks ministeeriumile üle antud, kohalise valla kool omavoliliselt sisse tunginud ja osa ruume oma alla võtnud. Asi oli hiljuti kohtu arutusel, kus kool hoonest välja kolima mõisteti ja sissetungijaid kriminaal korras karistati.

Alaealiste tütarlaste kodu avamist, mis päevakorral olnud juba paari aasta jooksul, ei ole võimalust olnud avada ruumide puudusel ja ministeeriumil ei ole kõigi püüdmiste peale vaatamata senini korda läinud vastavaid ruume saada.

Käesoleval aastal on kavatsatud avada rinnalaste ja emade kodu 50 lapsele ja 20 emale Narvas, kus sellekohase asutuse järele äärmiselt tungiv vajadus. Ka on ettevalmistused käimas suurema, eeskujuliku rinnalaste kodu hoone ehitamiseks Tallinna rinnalaste ja emade kodu jaoks, missuguseks otstarbeks tarviline maatükk Nõmmel ministeeriumile juba üle antud. Ka on juba valmis esialgne ehituse plaan, nii et loodetavasti juba ligemal ajal ehitusmaterjaali kohale vedu algada võib. Selle hoone püstitamisega saaks vabariik igatahes ühe eeskujulise hoolekandeadusutuse. Peale oma asutuste ellukutsumise on

ministeerium toetust määranud 14 omavalitsuse asutusele ja 8 eraseltsile 23 uue hoolekandeaasutuse korraldamiseks ja sellega võimaldanud nende ellukutsumise üleüldse. Sagedasti on ministeeriumi poolt määratud toetus otsekoheks tõukejõuks olnud asutuse ellukutsumisel. Peale uute asutuste on ligikaudu kümnele varemalt töötavale hoolekandeaasutusele toetust määratud.

Peale eelpoolnimetatud ministeeriumi poolt ülevalpeetavate hoolekandeaasutuste on ministeeriumis hoolekandeaasutusi järgmiselt registreeritud:

Omavalitsuste hoolekandeaasutused:

1. Lastekodusid 14 – 880 hoolealusele;
2. Muid lasteaasutusi 15 – 900 „
3. Vanade kodusid 22 – 1360 „
4. Muid hoolekandeaasutusi 7 – 280

hoolealusele.

Nendest on avatud

	1919	1920	1921	1922	1923	enne 1919 a.
1. Lastekodusid	3	3	2	1	2	3
2. Muid lasteaasutusi	2	2	—	—	4	—
3. Vanade kodusid	—	—	2	—	3	4
4. Muid hoolekandeaasutusi	—	—	1	2	2	—

7 lasteaasutuse, 13 vanade kodu ja 2 muu hoolekandeaasutuse avamise kohta puuduvad teated.

1924. aastal on omavalitsuste poolt kavatsatud avada:

1. Lastekodusid 6 – 280 hoolealusele;
2. Muid lasteaasutusi 3 – 160 hoolealusele;
3. Vanade kodusid 6 – 400 hoolealusele;
4. Muid hoolekandeaasutusi 1 – 50 hoolealusele.

Muude lasteaasutuste all on tähendatud laste päevakodud, lasteaiaid j. n. e. Vanade kodude hulka ei ole arvatud valla(küla)vaestemajasid, millised meil 322 – 2929 hoolealusega.

Eraseltside poolt ülevalpeetavaid asutusi on registreeritud:

1. Lastekodusid 10 – 200 hoolealusega.
2. Muid lasteaasutusi 12 – ? „
3. Vanade kodusid 19 – ? „
4. Muid hoolekandeaasutusi 2 – ? hoolealusega.

Hoolealuste arv kõikides eraseltside hoolekandeaasutustes ei ole teada, isäranis asutuste kohta, mida üleval peavad teistest rahvustest kodanikkude organisatsioonid.

Lõpuks olgu veel tähendatud mõni sõna meil mitmel korral mõnelt poolt päevakorrale tõstetud küsimuse kohta, millest veel hiljuti mõnes ajalehes juttu oli, nimelt küsimuse kohta selle üle, kas on hoolekanne üks osa rahva tervishoiust või sotsiaalhügieenist ja kui võrd tuleks teda jaataval korral tervishoiuga ühendada. Võib tähendada, et ministeeriumis selle küsimuse kohta täieline selgus valitseb. Hoolekanne on üks osa rahva hea käekäigu eest hoolitsemine, tema sisu on majanduslik laadi, aga mitte tervishoidline. Kuigi temal kokkupuutumist tervishoiuga on, kuid samuti puutub tervishoiuga kokku ka terve rida teisi valitsemisalasid, nagu näituseks kool, kuid kellegil ei või mõttesegi tulla tervet kooli korraldust tervishoiu korraldusega ühendada. Hoolekande mõiste on sisuliselt laiem mõiste, kuna tervishoid kitsam mõiste on, mille tõttu loogiliselt enim tervishoid hoolekandesse kuuluda võiks, aga mitte millalgi vastupidi. Ka uuema aja teadus vaatab asja peale samast seisukohast. Nii jaotab Halle ülikooli professor dr. Conrad kõik rahva hea käekäigu eest hoolitsemise kolme liiki: 1) tervishoidline, 2) majandusline ja 3) vaimlik kõlbline hoolekanne.

Vürtembergi siseministeeriumi nõunik Dr. Kurt Blaum leiab, et tervishoiuametid peavad endid kui tervishoiu eraametkonnad sotsiaalse hoolekande alal puhttervislike ülesannetega rahuldama, s. o. tema peab haigusi kindlaks määrama, nende arstimise eest hoolitsema j. n. e.

Isegi Heidelbergi ülikooli sotsiaalhügieeni professor Dr. med. et phil. E. Dresel leiab, et rahva hea käekäigu eest hoolitsemisel on sotsiaalhügieen ainult üks osa hoolekandest ja tema ülesanne ainult puht tervishoidlike küsimuste lahendamine. Peale sotsiaalhügieeni kuulub hoolekande hulka veel kolm sisuliselt suuremat osa, nimelt lastekaitse, korterite eest hoolitsemine ja üleüldine majandusline hoolitsemine vaeste eest. Nagu selgub, ei ole selles küsimuses ka teaduslikult enam mingisuguseid arusaamatusi.

Bibliograafia.

Tähtsamad majanduslised kirjutused Eesti ajakirjanduses.

Veel kord meie kullast ja selle tarvitamisest. „Kaja“ 10. aprill. 1924. nr. 98.

Karfuliühisuste ja piiritusvabrikute tegevuse ülevaade Valga, Võru, Petseri maakondades 1922/1923 a. piirituse valmistuse hooajal. Piiritus-Tärkliselõõstus nr. 2. veebr. 1924.

Gedanken über die Zollunion. Rev. Bote 9. IV. nr. 84.

„Unsere Industrie und die Krankenversicherung“. R. Bote 14. IV. nr. 88.

Toimetusele saadetud kirjandus.

„Ajalooline ajakiri“ nr. 1. 1924. a.

„Sõdur“ nr. 14 5. apr. 1924. a.

„Eesti Mets“ nr. 8. aprillil 1924.

Kroonika.

Eesti.

Kaubandusline läbikäimine nõukogude Venemaaga.

1-8. aprillini on raudteed mööda Narva ja Irboska jaamade kaudu nõukogude Venemaale saadetud:

1. Eksportikaupe:

54 vag. paberit, kaal 746,6 tonni ja 23 vagunit tsellulooset, kaal 367,1 tonni.

2. Transiitikaupe.

13 vagunit paberit, kaal 198,7 tonni; 4 vag. segakaupa, kaal 39,2 tonni; 1 vag. kalarasva, kaal 9,7 tonni; 32 vag. tsellulooset, kaal 221,3 tonni; 4 vag. võitündri laudu, kaal 53,3 tonni; 2 plavormi aurukateldega, kaal 47,1 tonni; 1 vag. mootorjalgrattaid, kaal 7,4 tonni; 1 vag. kivilõhkumise masinad, 15,3 tonni ja 1 vag. masina osasi, kaal 11,6 tonni.

Sama aja jooksul on nõukogude Venemaalt raudteed mööda Eestisse tulnud:

36 vagunit takku, kaal 204,3 tonni; 68 vag. ristik, kaal 945,9 tonni; 4 vag. asbesti, kaal 65,2 tonni; 12 vag. loomatõdukooke, kaal 172,7 tonni; 11 vag. vikki, kaal 178,9 tonni; 7 vag. ube, kaal 115,2 tonni; 34 vag. erineid, kaal 473,8 tonni; 11 vag. läätsi, kaal 180,6 tonni; 55 vag. linu, kaal 515,4 tonni; 7 tsisterni petroleumi, kaal 74,6 tonni; 3 vag. linaseid räbalaid, kaal 23,9 tonni; 2 vag. linajälitseid, kaal 16,6 tonni; 1 vag. majakraami, kaal 1151 klgr.; 13 vag. tatra tangu, kaal 198,9 tonni; 2 vag. nisukliisi, kaal 24,4 tonni; 2 vag. linaseemet, kaal 33,1 tonni.

Kaubandusline läbikäimine Lätimaaga.

1-8. aprillini on raudteed mööda Valga jaama kaudu Lätimaale saadetud:

19 vagunit isemenfi, kaal 312,2 tonni; 1 vag. 13elus sarvloomaga; 6 vag. segakaupa, kaal 12,2 tonni; 1 vag. kaltsi, kaal 1932 klgr.; 1 saadetus Tartu „Pain Normali“ vabriku küpsetatud leiba, kaal 1163 klgr.; 1 vag. transiitikaupe, kaal 2,6 tonni; 1 saadetus puuvillast kaupa, kaal 1030 klgr.; 1 vag. paklaid,

kaal 2,8 tonni; 2 vag. puuvillaseid löimi, kaal 15,0 tonni; 1 vag. lokomobiiliga, kaal 7,5 tonni; 1 vag. malmkaupa, kaal 4,1 tonni ja 1 vag. puuvillast riiet, kaal 9,0 tonni.

Sama aja jooksul on Lätimaalt raudteed mööda Valga kaudu Eestisse tulnud:

1 vag. odre, kaal 16,5 tonni; 7 vag. suhkrut, kaal 83,8 tonni; 1 vag. klaaspudelisi (riiklisele viina monopolile), kaal 14,2 tonni; 1 saadetus raudkaupa, kaal 1470 klgr.; 1 vag. nisukliisi, kaal 10,0 tonni; 2 kasti kirjutuspaberit, kaal 440 klgr.; 2 vag. muste erineid, kaal 32,8 tonni; 2 vag. puust toole, kaal 3,5 tonni; 7 vag. segakaupa, kaal 27,5 tonni; 6 vag. linaseemet, kaal 99,1 tonni; 2 vag. seemnevilja, kaal 32,9 tonni; 1 saadetus ilupaberit, kaal 1014 klgr.; 2 vag. heeringaid, kaal 31,8 tonni; 1 vag. vikki, kaal 16,4 tonni; 1 vag. sibulaid, kaal 12,2 tonni; 2 vag. käeru, kaal 27,8 tonni; 1 vag. rauda, kaal 11,1 tonni; 1 tsistern bensini; kaal 11,2 tonni; 1 vag. puufõrva, kaal 14,5 tonni; 1 vag. ube, kaal 12,7 tonni; 3 vag. põluerneid, kaal 49,1 tonni ja 1 saadetus mitmesugust raud- ja teraskaupa, kaal 1663 klgr.

Ameerikud teated kaubandustööstusministeeriumilt.

Leedu.

Praegu on Leedu majanduslised olukorrad sarnaselt kujunenud, et Eesti tööstus peaks suurt huvi Leedu turu kohta tundma. Oleks tarvis kaubanduslisi agenfisi sita saata turu tingimistega tutvunemiseks.

Enam-vähem kindlad väljavaad on Leedus juba saavutanud Eesti tekstiil (Tallinna puuvillavabr. ja Sindi kalevivabr. kellel siin oma ladu, töötab hea eduga) tsementi, telefoni tööstus. Paberit on viimasel ajal nõudma hakatud. Eesti puutööstus ei ole veel mitte esitatud, kuna Läti vineeritõid näit. siin müüakse. Meie kalurisi võiks ehk huvitada, et nüüd kalasaaduste sisseveo-keeld jälle kõrvaldatud on.

Arvan, et maksaks meie muusikariistade töösturitel siin ümberaadata.

Oleks hea, kui Eesti töösturid, kes veel siin esitatud ei ole, heidaks kokku (kulude kokkuhoitmise otstarbel), ja avaks Kovnos ühisel jõul ühe esituse. Meie

tööstusest teatakse siin veel liig vähe. Ostetakse seda, mis just pakutakse. Pakkujaid, kaubaledusid, agentuure on siin palju. Kuigi nende kaup kallis ja sagedasti alaväärtusline, ei minda ometigi kaugemale paremat otsima.

Meie töösturite ühine esitus tasuks ennast kahtlemata ilusti. See võiks alalise proovide-näituse korraldada ja vastastikku informatsiooni teatava täiuseni viia.

Meie paberivabrikud võiks siin otsekohe ladud avada, nad ei saaks seda mitte kahjatsena.

Kaubaturu ostu-müügi suhete tutvustamise otstarbel on saakond jõudumööda püüdnud leedulasi Tallinna näitus-messelt huvitada. Leedu valitsus on sellest osavõtmise põhimõttelikut heakskiitnud, ja ka omalt poolt krediiti määramiseks korraldust teinud.

Sügisel tuleb Kovnos näitus. Võib oletada, et sellel näitusel Eesti töösturid ei saa puuduma. Nad peaks tingimata üheskoos oma paviljoniga esinema, et meie töö headust paremini demonstreerida. Leedu näitust ei pea aga liig kõrgelt hindama sellepärast, et sellel alles tavaline vaatajate-pere puudub. Vähemalt niisugust tähendust, kui Eestis, näitusel Leedus ei ole, sest asi on veel võrdlemisi uus. Kovnos on alles kõigest kaks näitust olnud, ja tervel Leedumaal kokku umbes 12.

Teated ettevõtete tegevusest.

Kaubandus-tööstusministeriumi tööstuse osakond on järgmiste uute tööstuseetevõtete sisseadmiseks ja tööalgamiseks luba annud:

A/s. „Astoria’le“ Tallinnas, Suur-Tartu maant Nr. 47 paberossikestade vabriku sisseadmiseks ja seal tööalgamiseks. Vabrikus leiab 5 töölist tööd. Jõuandjaks on elektrimootor 1 hj., valmistab paberossikeste siseturu jaoks.

Karl Leopas’ele ja Lydia Lipp’ile, Tallinnas, Rohu tän. saeveski sisseadmiseks. Saeveskis leiab 5 tööl. tööd. Jõuandjaks on 30 h. j. lokomobiil. Valmistab laude, plänke jm. ehitusmaterjaale.

Juhan Jürgenson’ile, Hiiu-Kõrgesaares, saeveski sisseadmiseks ja seal tööalgamiseks. Saeveskis leiab 15 tööl. tööd. Jõuandjaks on 8 h. j. lokomobiil. Valmistab mitmesugust ehitusmaterjaali, nagu: laude, plänke jne.

A/s. „Lendra’le“, Tallinnas, Soo tän. Nr. 29 (end. „Volta“ elektrivabr. ruum.) tuletikuvabriku sisseadmiseks ja seal tööalgamiseks. Vabrikus leiab 100 tööl. tööd. Jõuandjateks on 5 elektrimootori koguvõimega 35 h. j., peale selle on veel keskkütte ja kuivatuspaparafide jaoks aurukatel 25 ruut-meetr. küttepinnaga. Valmistab tuletitikke sise- ja välisuru jaoks.

Jaan ja Ilmar Paris’tele, Tartus, Vene ja Kalda tän. Nr. 1/16 villakraasimise ja ketramise töökoja sisseadmiseks. Töökojas leiab 10 tööl. tööd. Jõuandjaks on 9 h. j. elektrimootor. Valmistab villast etel ja lõnga siseturu jaoks.

Paide raua- ja vasetaöstuse ühisusele „G. Koppel & Ko.“ Paides, Pärnu ja Kivi tän. nurgal valamiskoja sisseadmiseks. Kojas leiab 3 tööl. tööd ja valab mitmesuguseid malm- ja vaskteoseid siseturu jaoks.

„Põhja paberi- ja puupapi vabrikute A.Ü.“ tööalgamiseks „Jägala“ jõele ehitatud hüdro-elektri jõujaamas. Jõujaam on ehitatud sama jõe ääres asuva puupapi vabrikule jõuandmiseks, kuhu ta ka oma 1500 h. j. energia juhib.

Israel Goldberg’ile, Koorküla vallas, Valga maak., saeveski sisseadmiseks ja seal tööalgamiseks. Saeveskis leiab 20 tööl. tööd. Jõuandjaks on 12 h. j. lokomobiil. Valmistab laudu ja plänke.

„Julius Trumm ja Ko.“, Tallinnas, Suur-Pärnu maant. Nr. 82 tuletikuvabriku sisseadmiseks ja seal tööalgamiseks. Vabrikus leiab 150 tööl. tööd. Jõuandjaks on elektrimootorid, millised energiat riiklise turbatööstuse „Ellamaa“ elektrijõujaamast saavad; keskkütte ja kuivatuspaparafide jaoks on aurukatel 30 ruut-meetr. küttepinnaga. Vabrik valmistab sise- ja välisurgudele tuletitikke.

Arnold Leihberg’ile, Jõgeva alevis, Tartu maak., elektrijaama sisseadmiseks. Jaam annab 460 volt. 16 kv. elektrijõudu Jõgeva alevi valgustamiseks ja omaniku saeveski valgustamiseks. Jõuandjaks on 55 h. j. lokomobiil. Ettevõttes leiab 25 tööl. tööd.

Mihkel Nõmme’le, Koonga vallas, Pärnu maak., villakraasimise, — ketramise töökoja ja jahuveski sisseadmiseks. Ettevõttes leiab 5 tööl. tööd. Jõuandjaks on 25 h. j. naftamootor. Valmistab etel ja lõnga villadest ja jahvatab vilja kohalikeks tarviduseks.

Ulla ja Ülenurme elektri ja turbatööstuse O.Ü. Tartus, Karlova eeslinnas, transformaatori ja kõrgepinge magistraallini sisseadmiseks ja pingele alla panemiseks.

Ülevaade E. T. K. tegevusest 1923. a.

Liikmed. E. T. K. liikmete arv on 1923. aasta jooksul 6 ühisuse võrra kasvanud. Aasta algul oli nende arv 255, aasta lõpul 261. Liikmest lahkus 13 ühisust, uusi tuli juure 19 ühisust.

Lahkunud ühisused on kas oma tegevuse lõpetanud ehk teistele ühisustele üle annud.

Kaubandusline tegevus. Kaubandusline tegevus on koondunud peakontoris Tallinnas ja välisosakondadesse ning ladudesse teistes linnades ja maakohades. Viimaste tegevust on eriti püütud arendada, et peakontori tööd kergemaks teha. Siiski langeb kaaluvam osa läbimüügist peakontori arvele. Aasta jooksul on kaupa läbi müüdud:

Peakontori kaudu . . .	Mrk. 956.798.973.-
Välisosakondade kaudu . . .	170.500.938.-
Kommisjoni kaupa . . .	68.396.653.-
Kokku . . .	Mrk. 1.195.696.564.-

Eelmisel aastal oli läbimüük 1.538 887.479 marka. Vähenemine on sündinud väljaveo saaduste arvel. Nii on 1922. aastal kartulid, teravilja, linaktudu ja seemet väljamaale müüdud ümmarguselt 453 miljoni marga eest, läinud aastal aga kõigest 171,5 miljoni marga eest.

Kõige elavam on olnud kaubandusline tegevus kevade- ja sügiskuudel. Haripunktile tõusis läbimüük märtsikuul, nimelt ligi 105 miljoni.

Kaubastjate järele jaguneb läbimüük järgmiselt:

E. T. K. liikmetele	Mrk.	937.840.393.-
Ühisustele, mitte-liikmetele	"	13.278.247.-
Riigi- ja omaval. asutustele	"	33.958.735.-
Eraisikutele ja -asutustele	"	210.619.189.-
Kokku	Mrk.	1.195.696.564 -

Kaubamüük liikmetele on eelmise aastaga võrreldes tuntavalt kasvanud, eraisikutele aga mitukord vähemaks jäänud, mis ekspordikauba kahanemisega seletatav.

Ekspordikaupa on müüdud:

Prantsusmaale mrk.	24.449.412.-
Saksamaale "	21.494.902.-
Venemaale "	16.195.709.-
Soome "	6.342.521.-
Inglismaale "	6.982.945.-
Rootsi "	4.213.065.-
Belgiasse "	2.675.771.-

Kokku mrk. 82.354.322.-

Riikide järele on ostetud:

Sisemaalil mrk.	564.044.646.-
Inglismaalil "	131.867.673.-
Saksamaalil "	101.151.014.-
Am. Ühisriik. "	72.618.299.-
Rootsimaalil "	66.164.115.-
Tsh.-Slovakiast "	54.164.247.-
Venemaalil "	37.577.738.-
Austriast "	9.792.230.-
Hollandist "	6.375.690.-
Daanist "	5.777.770.-
Lätist "	5.102.115.-
Soomest "	3.216.314.-
Narrast "	2.688.935.-
Belgiast "	2.320.560.-
Prantsusmaalil "	1.690.462.-
Mujalt "	2.126.103.-

Kokku mrk. 1.066.678.011.-

Kaubamureitsejate järele on ostetud:

E. T. K. omatööstuselt mrk.	30.693.970.-
Ühisstegei. asutustelt "	53.011.711.-
Oise valmistajatelt "	639.494.288.-
Valitsusasutustelt "	2.069.864.-
Mittesugustelt äridelt "	341.408.178.-

Kokku mrk. 1.066.678.011.-

Sia juure tulevad arvata veel kaubaarvele kantud raudtee- ja laevavedu tehastest, tollimaksud ja kulud aasta jooksul mrk. 136.294.533.- suuruses, nii et kogu ostusumma omahinnaga on 1923. aastal mrk. 1.202.972.544.-

Omatööstus. Omatööstuse toodetest on peaaegjalikult müüdud kalakaupa, kilusid, sprotte ja kohvisid. Vähemal arvul on turule saadetud ka naturaali marjaveinist. Kogu läbimüük on umbes 30 miljoni.

Kaubatellimised. Kaubatellimisi on vastu võetud:

1923. a	55.625 tellim	mrk. 1.020.635.240.-	väärtuses.
1922. a	48.788	"	963.403.755.-

Kaubaarveid läks välja:

1923 a. - 34.137 arvet, 1922. a. - 26.242 arvet.

Äriseis. Aruandes, mis nõukogu poolt esialgselt läbi vaadatud, näitab äriseis ülejääki 5.700.290.- marka ja on tasakaalus 535.661.563 margaga.

Eelarves 1924 aasta peale on kulusid ette nähtud 40 miljoni marka, mida katta mõeldakse 1 miljardi kauba läbimüügist, võttes vahetatuse eest mitte üle 4⁰/₀.

Eesti tarvitajate keskühisuse omatööstuse arenemine.

Peale Vene-Eesti sõja lõppu 1920. a., kui meil tarbe- ja toiduainete järele väga tuntav puudus valitses ning viimaseid tuli peaaegjalikult välismailt sisse vedada, asus Eesti tarvitajate keskühisus omatööstuse arendamisele.

Eestimaa, mis piiratud pea ümberringi mere- ja järvevetega, toitis oma rahvast väljastpoolt sisseveetud kalaga, kuna oma rannaäärised elanikud töötasid ja puudust kannatades elasid.

Nii asutas Eesti tarvitajate keskühisus 1920. aastal rea kala ülesostu ja soolamise punkte randades, kus otse kalameestelt head ja värsket kala saada oli, seal juures kalamehi varustades uute püügi abinõudega, missugused kalameestel pika sõja järelduusel vananenud ja otsas olid.

Algusaastal soolati värsket kala 3000 puuda, järgmisel, s. o. 1921. aastal, suurendati punktide arvu ja töötati ümber 5600 pd., 1922. a. 10.000 puuda, 1923. aastal 22 500 puuda ning käesoleval aastal on kavatsus umbes 40.000 puuda värsket kala ümber töötada - soolasilkudeks, kiludeks ja sprotideks, mis kõik peaaegjalikult kodumaa turu ära tarvitab.

Et eelnimetatud kala hulka kokku saada ja ümber töötada, on E. T. K. kalaostu punktide arv Eesti randades 20 peale kasvanud. Pärnu, Baltiski ja Saaremaale on E. T. K. asutanud oma moodsad kalatööstuse hooned ühes sisseseadetega, kuna teised punktid renditud ruumides asuvad.

Kauba headuse ja puhtuse peale on erilist rõhku pandud, mida tõendab suur nõudmine kauba järele ja kõrgemate auhindadega - suurte kuldaurahadega - kroonimise kuuel näitusel. Eesti oma kalakilud, silgud - on sellel viitsil sisemaal kindla turu võitnud ja väljast sissevedu tuntavalt vähendanud, tehes seda edaspidi veelgi enam.

Peale kalatööstuse punktide on Eesti tarvitajate keskühisusel oma moodne kohvitehas ning puu- ja aiavilja ümbertöötamise tehas ühes naturaali veinide valmistamise sisseseadega. Tehased asuvad Põltsamaal, keset viljarikast maad, kus nimetatud tööstus-haru jaoks tooresaineid meil Eestis kõige enam kasvatatakse.

Kõik kaubad, mis E. T. K. omatööstuses valmistatud, on hästi nõuetavad ja võrdlemisi lühikese ajaga suurearvulise tarvitajate ringi võitnud.

Kui meil omatööstus Eestis järgmise viie aasta jooksul samasuguse kiirusega edasi areneb ja kohaneb, saavad nii mitmed ained väljaveokaubaks, mida praegu veel hoolega sisse veame.

Aktiaselts „A. Le Coq“ on oma 1922/23. tegevusaasta puudujäägiga Emk 85,6 tuh. lõpetanud. Äriseis 1. septembriks 1923. Emk. 33.105,6 tuh. suur. Brutto tulu Emk. 7.984,5 tuh. Olgu nimetatud, et aktiaseltsil ka varemalt puudujääke on olnud.

Järgnevalt aktiaseltsi äriseisud kahe viimase aasta eest (tuh. Emk.):

Aktiva.	1.IX.23	1 IX.22
Kassa ja jooksvad arved	130,0	295,0
Väärtpaberid	146,5	67,5
Liikum. ja liikuv varandus	13.587,5	9.789,9
Materjalid ja saadused	13.905,8	13.237,3
Debitorid	4 287,6	4.530,6
Kahju	85,6	-

Passiva		
Põhikapitaal	600,0	600,0
Hüpoteegivõlad	250,0	250,0
Pangad	12,8	362,9
Kreditorid	32,937,5	25.245,3
Kasu	-	1.405,6
Bilans (ühes muudega)	33.105,6	28.112,6

Kirjastusosühisus „Täht“ on oma läinud tegevusaasta puhtakasuga Emk. 394,3 tuh. Emk. 320,7 tuh. vastu 1922. a., lõpetanud. O/ü. trükikoja brutto tulu oli Emk. 4.890,7 tuh. suur. Äriseis 31. det. 1923. a. 5854,4 tuh. tasakaalus. Tähtsamate arvete seis oli järgmine (tuh. Emk.; võrdluseks 1922. a. andmed): kassa - 40,9 (145,3) liikuv varandus - 4.295,2 (3.616,3), debitorid - 928,7 (810,1) korrespondendid - 9,7 (882,3), osakapitaal - 2.603,2 (2.366,5), vekslid - 1.665,0 (2.310,0), korrespondendid - 194,5 (676,1), kreditorid - 605,3.

Viru Pank a/s. on oma läinud tegevusaasta puhtakasuga Emk. 1.180,2 tuh. Emk. 751,9 tuh. vastu 1922. a. lõpetanud. 8. aprillil s. a. ärapeetud aktsionäride peakoosoleku otsusel tuleb puhaskasu järgmise jaotuse alla (tuh. Emk.): tagavarakapitaals - 118,0, riigimaksudeks - 235,0, mitmes. lisatasuks - 344,4, heategevaks otstarbeks - 32,8 ja dividendiks - 450,0 (Mk. 75, - esimese väljaande aktsiate pealt). Eelmise aasta dividend oli Mk. 60. - Äriseis 31. det. 1923. Emk., 39.468,5 tuh. tasakaalus; võrreldes äriseisu eelmise aastaga leiame, et selle tõus vähe märgatav on. Arvetest on aga nii mõnigi tuntavalt oma seis muutnud. Nii on hoiusummad, mis 1922. a. jooksul Emk. 9.463,5 tuh. pealt Emk. 18.840,0 peale suurenesid, 1923. a. jooksul aga Emk. 17.163,0 tuh. peale tagasi läinud, kuna laenu ja vekslid (aktiiv) selle vastu tuntavalt suurenenud on (Emk. 26.239,8 tuh. pealt Emk. 34.726,8 tuh. peale). Kassa, jooksva arve ja välisvaluuta seis on vähenenud Emk. 3.557,8 tuh. võrra.

Panga äriseisud viimase kolme aasta eest olid (tuh. Emk.):

Aktiva	31.XII.23.	31.XII.22.	31.XII.21.
Kassa, jooksvad arved ja välisvaluuta	2.542,6	6.099,8	3.599,7

Laenu ja vekslid	34.726,8	26.239,8	9.667,6
Korrespondendid	479,8	1.418,2	337,9
Liikumata varandus	1.038,8	1.038,8	2.723,2

Passiva:

Kapitaamid	3.283,2	1.551,7	1.509,2
Hoiusummad	17.163,0	18.840,0	9.463,5
Rediskont ja „on call“	5.199,2	4 177,5	3.560,0
Korrespondendid	11 704,1	8.991,5	2.155,3
Puhaskasu	1.180,2	751,9	400,4
Bilans (ühes muudega)	39.468,5	35.264,1	17.817,0

Paberivabriku a/ühisus „Kõll“, on oma läinud aasta tegevuse puhtakasuga Emk. 2.075,0 tuh. Emk. 2.513,9 tuh. vastu 1922. a. lõpetanud. Äriseisu läinud aastaga võrreldes, leiame, et see Emk. 34 052,2 tuh. võrra suurenenud on, mida liikumata varanduse muresemise arvele tuleb kirjutada. Aktiühisuse läinud aasta brutto sissetulek oli Emk. 107,4 milj. (1922. a. 99,7). Puhaskasu on otsustatud järgmiselt ära jaotada (tuh. Emk.): amortisatsiooniks - 500,5, tasuks juhatuse ja revisjonikomisjoni liigetele ja kingituseks teenijatele - 630,0, heategevaks otstarbeks ja E. Punase Ristile - 325,0 puhtakasumaksuks - 320,0 (juhusline ülejääk omakinnitamisfondiks) ja dividendiks - 300,0 (1922. a. - 300,0).

Järgnevalt aktiühisuse läinud kahe aasta äriseisud (tuh. Emk.):

Aktiva.	31.XII.23.	31.XII.22.
Kassa	362,0	244,8
Väärtpaberid	455,0	455,0
Debitorid ja vekslid	19.958,8	22.700,5
Valmispaber	8.422,8	7.425,1
Materjalid	21 086,4	24.318,8
Liikumata varandus	38.524,7	5.319,2
Kohila mõis inventaariga	10.338,5	5.107,9
Liikum. varandus	6.205,0	5.730,7

Passiva.

Põhikapitaal	1.500,0	1.500,0
Muud kapitaamid ja omakinnitusfondid	4.162,7	3.148,9
Kreditorid ja vekslid	54.343,5	61.720,4
Hüpoteegid	40.222,2	222,2
Kasu	2.075,0	2.513,9
Bilans (ühes muudega)	105.362,2	71.310,0

Ärikalender.

30. aprillil.

A/s. „Nahavabrik Harry Friedrichs“, korraline peakoosolek, kell 3 p. l., Tallinnas, Aia t. 6.

Tallinna keemia ja seebitööstuse a/s. „Laborator“, korriline peakoosolek, kell 5 p. l. Tallinnas, V. Tartu mnt. 2. Eesti Koloniaal Ühispank, korriline peakoosolek, kell 6 p. l., Tallinnas, Harju t. 36.

1 mail.

Tartu telefonivabrik, a/s, korriline peakoosolek, kell 5 p. l. Tartus, Raatuse t. 9-11.

4. mail.

Eesti kaubandus-tööstusline a/s. „D. Mirvitz ja Pofad“, korriline peakoosolek, kell 6 p. l., Tartus, Raatuse t. 6.

5. mail.

Jüri Milleri kinnisvara oksjon (v. „E. Majandus“ nr. 6).

6. mail.

Grünberg ja Ko. a/s, korriline peakoosolek, kell 6 p. l. Tallinnas, Pikk t. 57.

7. mail.

A/s. „Transiit“, korriline peakoosolek, kell 4 p. l. Tallinnas, Vene t. 20. Eesti o/ü. „Angest“, korriline peakoosolek, kell 3 p. l., Tallinnas, Ala t. 8. A/s. „Gloria“, korriline peakoosolek, kell 6 p. l., Tallinnas, Tina t. 9.

Turu ülevaated.

Rahaturg.

Läinud nädala jooksul suuremaid muudatusi Eesti Panga arvetes ette ei tulnud, väljaarvatud kassa arvetes kasvamine 85,6 milj. marga võrra. Peale pühi on raha uuesti pankadesse voolama hakanud.

Välisvaluuta arvetes oli 3,7 milj. kasvamine.

Laenu liikumises on diskonteeritud vekslite arvel 2,9 milj. kahanemine, kuna kontokorrent arvetel 3,7 milj. kasvamine.

Hoiusummad tõusid 29,6 milj. ja riigikassa summad 10,1 milj. võrra.

Tähtsamate arvete seis Eesti Pangas.

(miljon markades)

	14.IV.24	23.IV.24	Liikumine
Aktiiva.			
Kassa peap.	354,7	335,0	- 19,7
Kassa osakondades.	316,1	421,4	+ 105,3
Välisvaluuta kassas, pankades ja väljamaa vekslid	1.057,1	1.060,8	+ 3,7

	14.IV.24	23.IV.24	Liikumine.
Aktiiva.			
Diskont. vekslid	1.123,8	1.120,9	- 2,9
Konto-korrent	2.608,0	2.611,7	+ 3,7
Passiva.			
Pangatahed	2.250,0	2.250,0	muutuseta
Riigikassa jooksev arve	1.977,7	1.987,8	+ 10,1
Hoiusummad	400,6	430,2	+ 29,6
Väliskohustusd.	103,9*)	—	—

*) 31. märtsil.

Kaubalaadimised riigi raudteel.

Üksikutel nädalatel on meie era-kokkuvõtte järele riigi raudteedel (laiaropalisel, Paide-Tamsalu, Valk-Mõniste ja kindluse Nõmme-Vääna kitsaropalistel liinidel) kaupe laaditud järgmisel määral (vagonid):

	1-7. märts.	8-15. märts.	15-22. märts.	22-29. märts.	29. m. - 5. apr.	5-12. apr.
Teravilja ja						
Jahu	90	97	117	203	172	236
Kartulid	19	31	14	19	51	35
Elusloomi	70	39	63	94	74	94
Linu	76	39	64	65	47	76
Põletispuid	557	440	473	459	529	391
Muud metsamaterjaali	521	537	668	694	683	712
Põlevkivi	95	57	96	67	112	113
Muud era-kaupa	931	774	1007	947	1165	1086
Kokku	2359	2014	2502	2548	2833	2743
Raudtee veod	381	324	371	307	193	276
Kokku laaditud	2740	2338	2873	2855	3026	3019

Tallinna laiaropalisesse kaubajaama on samade aegade jooksul sisemaalt sisse tulnud:

	8-15. märts.	15-22. märts.	22-31. märts.	1-7. apr.	7-15. apr.	15-23. apr.
Teravilja ja						
Jahu	—	2	3	1	7	8
Kartulid	15	2	17	35	27	8
Põletispuid	376	352	461	354	365	109
Metsamaterj.	179	230	447	286	215	107
Linu ja fakku	14	32	42	20	23	13
Muud erakaubad	54	45	84	73	62	22
Põlevkivi	56	37	62	37	33	7
Kokku	694	700	1115	806	732	274

Tallinna börs kursisedel

Kuupäev	O. M. T.	1 dollar	1 naelsterling	1 biljon Saksa r. mk.	100 Soome marka	100 Rootsi krooni	100 Daani krooni	100 Prantsuse frk.	100 Holl. gulden.	1 Lat	100 Czechosl. kr.	1 kuld rubla	100 Itaalia liiri	100 Helveetsia fr.
21.IV	O.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	M.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	T.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22.IV	O.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	M.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	T.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23.IV	O.	378,5	1664	87,—	944	9935	6325	2600	14175	71,75	1125	188	1700	6725
	M.	379,5	1670	92,—	954	10.035	6425	2675	14275	73,25	1155	—	1730	6775
	T.	379,5	1670	—	—	10.035	—	—	14275	73,25	—	—	—	—
24.IV	O.	378,5	1644	85,—	940	9960	6300	2350	14150	71,75	1120	188	1690	6700
	M.	379,5	1650	90,—	950	10.060	6400	2400	14250	73,50	1150	—	1720	6750
	T.	379,5	1650	—	—	—	6400	—	14250	—	—	—	—	—
25.IV	O.	378,5	1655	87,—	940	9925	6325	2375	14125	71,75	1120	188	1690	6775
	M.	379,5	1661	92,—	950	10.025	6425	2450	14225	73,25	1150	—	1720	6825
	T.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26.IV	O.	378,5	1654	85,—	940	9935	6350	2375	14175	71,75	1120	188	1695	6750
	M.	379,5	1660	90,—	950	10.035	6450	2425	14275	73,25	1150	—	1725	6800
	T.	379,5	1660	—	—	—	—	—	14275	—	—	—	—	—

Viimased börs kursid*)

	London			Stockholm			Helsingi			New-York		
	1923 a.	1924. a.		1923 a.	1924. a.		1923 a.	1924. a.		1923 a.	1924. a.	
	25. IV.	18. IV.	25. IV.	25. IV.	18. IV.	25. IV.	26. IV.	18. IV.	24. IV.	25. IV.	18. IV.	25. IV.
Naelsterling . . .	—	—	—	17.395	16.55	16.64	167.80	173.80	174.70	4.64	4.3597	4.375
Dollar	4.645	4.351	4.3712	3.742	3.7975	3.80	36.10	39.90	39.85	—	—	—
Prantsuse frank. . .	68.25	69.60	69.61	25.525	23.70	23.90	245	249	260	—	—	—
Helveetsia frank . .	—	—	—	68,075	67.00	67.50	—	—	—	—	—	—
Rootsi kroon . . .	17.405	16.53	16.64	—	—	—	9.65	10.53	10.50	—	—	—
Soome mark.	167.25	171.35	175.00	10.395	9.50	9.52	—	—	—	—	—	—
Daani kroon.	24.70	26.25	26.08	70.50	63.60	63.80	680	665,50	669,00	—	—	—
Hollandi gulden . .	11.88	11.697	11.752	146.40	141.65	141.45	14.13	14.87	14.825	—	—	—
Eesti mark	—	—	—	—	—	—	10.70	10.60	10.60	—	—	—
Kuld per unts . . .	88/8	94/11	94/3	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Praaga: Eesti mark noteeriti 18. aprillil 9,— 23. aprillil —
 Naelsterling 148,625 150,125
 Dollar 34,45 34,30

*) London noteerib kurse: £ 1 nii mitu vastava maa rahaüksust. Mujal on noteerimisviis nagu Tallinnas, s.t. kurs näitab ühe naelsterlingi ja dollari hinda oma maa rahaüksustes ja kõikide teiste valuutade hinda 100 üksuse eest.

Aktsiaselts

„SILVA”

Tallinn, Merepuiestee 17

TELEFONID:

kontoris 9-29 ja 13-80; kaupluses 18-09
Telegrammide aadress „SILVA-TALLINN”

Igasuguste põllutööriistade

ja masinate, kunstpõllurammu, soola jne.
ladu ja müük

Igasuguste ehitusmaterjalide

nagu palkide, laudade, lubja, tsemendi,
gipsi, katusepapi, katusepleki, igat sorti
raua, raudtalade, naelte jne. ladu ja
müük

Igasuguste metsamaterjalide

ostmine, ümbertöötamine, müük ja
eksport